

УДК 378.147

DOI 10.32782/NPU-VOU.2023.4(91).12

ЗМІСТ І СТРУКТУРНІ СКЛАДНИКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ

© Головацька Ю., 2023

Юлія ГОЛОВАЦЬКА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і практики перекладу,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
<https://orcid.org/0000-0002-7740-9432>

Ключові слова: локалізація, готовність до локалізації, майбутні перекладачі, критерії, компоненти, показники, рівні.

У статті здійснено аналіз сутності готовності майбутніх перекладачів до локалізації як інтегрованої особистісної якості. У контексті досліджуваного поняття представлена характеристика інноваційної діяльності сучасного

перекладача в межах локалізації різноманітних продуктів. Уточнено поняття «готовність майбутніх перекладачів до локалізації», яке охоплює декілька взаємопов'язаних компонентів: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-комунікативний, діяльнісно-технологічний і особистісний. Запропоновано критерії та показники сформованості готовності майбутніх перекладачів до локалізації, а також їхні показники (аксіологічний критерій – мовна захопленість, комунікативна активність, аксіологічна зрілість; гностичний критерій – лінгвістичний показник, лінгвокультурологічний показник, процедурні знання; інструментальний критерій – дискурсивна компетентність, специфічні (спеціальні)

уміння, технічні вміння; рефлексивний критерій – метапрофесійні особистісні якості, рефлексивні здібності, презентаційна компе-

тентність), які уможлиблюють оцінку її сформованості за чотирма рівнями (високий, достатній, задовільний, низький).

Актуальність проблеми. Основною проблемою для реалізації стратегії інноваційного розвитку України залишається дефіцит кадрів для інноваційної діяльності, здатних об'єднати інтелектуальні та технологічні ресурси країни та забезпечити комерціалізацію нововведень на внутрішньому та глобальному ринках. Як показує світовий досвід, для інноваційної діяльності потрібні фахівці, які мають особливу підготовку та володіють специфічними знаннями, вміннями та навичками, що забезпечують ефективність інноваційного процесу на основі міждисциплінарної координації [1].

У виборі професійних рішень ключовим джерелом доданої вартості в інтелектуально-інформаційному суспільстві стає «енергія людського мозку, який здатний створювати знання та на їхній основі розробляти та матеріалізувати нові продукти» [6]. Актуальною для університетської підготовки фахівців, зокрема й майбутніх перекладачів, стає ідея формування професіонала нового типу. Дедалі більше зростає попит на дипломованих перекладачів, які здатні швидко та компетентно вирішувати професійні проблеми. Підготовка перекладачів у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) – складний багатоетапний процес, який потребує постійної модернізації. Найчастіше звичні перекладацькі кваліфікаційні вимоги не відповідають реальним проблемам сучасності. Адже перекладачеві необхідна не лише хороша лінгвістична підготовка, а й глибокі знання культури, історії, релігії, психологічних особливостей носіїв мови, що вивчається.

Очевидно, що технологічний прогрес 4.0 передбачає нові формати взаємодії людини, інтернету та комп'ютерних технологій, які системним чином відбиваються

на зміні специфіки ринку перекладацьких послуг. Поряд із традиційними компетентностями лінгвокультурного трансферу потрібні додаткові нові навички та вміння перекладача.

Поява нових сегментів ринку перекладів, зокрема локалізації різноманітних продуктів, зумовило потребу в набутті студентами навичок роботи в галузевих проєктах, інноваційних компетентностей, пов'язаних з технічними, організаційними та маркетинговими аспектами локалізації продуктів [3, с. 14]. Саме тому процес підготовки конкурентоспроможних перекладачів у ЗВО потребує реорганізації, метою якої є досягнення інтегрованого кінцевого результату – сформованості готовності до інноваційних видів перекладацької діяльності, зокрема й до локалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Огляд наукової літератури свідчить про інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до різних аспектів вирішуваної проблеми. Так, науковцями розглянуто особливості підготовки технічних перекладачів (С. Панова); питання формування професійної компетентності перекладача (А. Рогульська, А. Янковець); шляхи формування професійного світогляду перекладача (Ж. Таланова); формування професійної спрямованості (Т. Бочарникова) та полікультурної компетентності майбутніх перекладачів (М. Моцар) тощо. У сучасній педагогічній науці та професійній освіті одним з актуальних напрямів є вивчення поняття «локалізації» у контексті світових бізнес-процесів у сфері ІКТ та лінгвістичних послуг (М. Бернал-Меріно (M. Bernal-Merino) та інші); локалізації програмного забезпечення (Н. Кожемяченко, Т. Чрділелі, Дж. Рут'єр (J. Roturier) та інші); перекладу вебсайтів (Н. Блинова,

В. Павленко, Т. Чечур, М. Хіменес-Креспо (М. Jiménez-Crespo), Л. Паувел (L. Pauwels) та інші); локалізації відеоігор (А. Красуля, Ф. Косталес (F. Costales), Дж. Медіган (J. Madigan) та інші). Однак не досить досліджені питання, що розкривають зміст і структуру готовності майбутніх перекладачів до локалізації як інноваційного виду перекладацької діяльності та результату їхньої підготовки у ЗВО.

Метою статті є відображення авторського бачення змісту та структурних складників готовності майбутніх перекладачів до локалізації та визначення критеріїв, показників і рівнів її сформованості.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1) розтлумачити зміст психолого-педагогічних феноменів «готовність», «підготовка», «професійна підготовка»;

2) специфікувати компоненти готовності майбутніх перекладачів до локалізації як інноваційного виду перекладацької діяльності.

Виклад основного матеріалу. У сучасній психологічній науці загальноприйняте тлумачення поняття «готовність» відсутнє. Аналіз наукових праць засвідчив, що існує три найпоширеніші тлумачення терміна «готовність до діяльності», які визначили підходи до вивчення готовності [2]:

1) результат фахового виховання, який виявляється в бажанні працювати, усвідомленні необхідності брати участь у спільній діяльності;

2) готовність до якоїсь роботи, яка стала професією, як результат професійного навчання, виховання та соціальної зрілості особистості.

Очевидно, що коло питань, що становлять інтерес для перекладознавців, представників галузі, викладачів, досить широке, більшість із них стосуються конструкта готовності до професійної діяльності сучасного перекладача – транслятора/міжкультурного посередника/агента дискурсу/медіатора. Готовність до професійної діяльності майбутніх перекладачів

є складним конструктом здібностей, знань і навичок, на реалізацію яких у конкретній перекладацькій дії впливає сукупність зовнішніх і особистісних чинників.

Хоча у світі та в Україні загалом вже існує досить значний практичний досвід локалізації різноманітних продуктів (вебсайти, програмне забезпечення, комп'ютерні відеоігри тощо), який здійснюють фрілансери-любители та професійні студії локалізації, академічне дослідження цієї теми досі перебуває в зародковому стані. Фахівець, який працює над перекладом різноманітних продуктів, передусім цифрових, стикається не лише з лінгвістичними, а й з міжкультурними труднощами, пов'язаними з унікальними особливостями та реаліями, які необхідно передати так, щоб вони були зрозумілі цільовій аудиторії. У результаті завдання перекладача не зводиться лише до перекладу тексту продукту. Потрібна локалізація, що є інноваційним видом перекладацької діяльності.

У документах міжнародної організації “Localization Industry Standard Association” локалізація визначається як культурна та лінгвістична адаптація продуктів або послуг для цільової аудиторії (країни, регіону, мовного ареалу), яка використовуватиме цей продукт чи послугу [4, с. 141]. Таке визначення передбачає використання набагато ширшого спектра перетворень, ніж просто переклад, хоча процес перекладу входить у поняття локалізації як один з її елементів. У сучасній лінгвістиці термін «локалізація» також уже не розглядається як синонім терміна «переклад». За визначенням Е. Де ла Кова (E. De la Cova), локалізація є результатом мовного посередництва, що здійснюється шляхом використання мови міжнаціонального спілкування або послуг перекладача [5, с. 239]. Також науковцями локалізація розглядається як процес адаптації продукту чи контенту для обраного регіону чи ринку [8, с. 152]. В індустрії лінгвістичних послуг переклад розглядається як окремий випадок локалізації, тоді

як традиційне перекладознавство, завжди враховуючи чинник адресата, підходить до розгляду локалізації як безпосередньої перекладацької процедури, яка полягає в адаптації перекладеного матеріалу до потреб і очікувань кінцевого споживача [10, с. 177]. У межах локалізації конкретного продукту наперед відомі його потенційні споживачі, їхні культурні, вікові, соціальні особливості, географічне положення, менталітет, специфіка гумору, наявність діалектів, певні цінності та пріоритети [7, с. 15]. Отже, основна мета локалізації полягає в тому, щоб кінцевий користувач повірив, що продукт був створений його рідною мовою.

Усе це вимагає від майбутніх перекладачів не лише професійних знань і навичок, а й творчого мислення та винахідливості. Важливо вміти адаптувати гру слів, фразеологізм чи жарг для мов, якими здійснюється переклад. Тому локалізація – це справжнє творче завдання для перекладачів, що не лише вимагає професійної лінгвістичної компетентності та креативності, а й зумовлює необхідність формування в межах професійної підготовки готовності до локалізації як інноваційного виду перекладацької діяльності в сучасному глобалізованому світі.

Локалізація як різновид аудіовізуального перекладу є особливим видом перекладацької діяльності, який вимагає спеціального підходу та розширеного набору професійних перекладацьких компетентностей. Отже, для успішної роботи у сфері локалізації фахівцю необхідно мати низку перекладацьких компетентностей, зокрема:

- ґрунтовне знання загальної термінології в галузі програмного забезпечення, а також спеціалізованої термінології в галузі різноманітних перекладацьких платформ [11, с. 499];
- розуміння особливостей аудіовізуального перекладу [2];
- володіння природною й ідіоматичною мовою та креативність;

– культурна поінформованість та знання світової поп-культури [9].

Отже, робота над локалізацією ставить перед перекладачем низку нестандартних завдань і вимагає визначеного набору навичок і компетентностей, які мають формуватися цілеспрямовано. О. Бондаренко та К. Бондаренко, які досліджували професійний профіль перекладача-локалізатора в українських програмах підготовки перекладачів, слушно зазначили відсутність окремої рамки професійних компетентностей для локалізаторів. Тому науковці пропонують за відсутності окремої рамки професійних компетенцій для локалізаторів опиратися на модель ЕМТ Competence Framework – 2022 для перекладачів, що містить такі Areas / блоки компетентностей [1, с. 18]:

- мовно-культурні / Language and Culture (transcultural and sociolinguistic awareness and communicative skills);
- перекладацькі (стратегічні, методологічні, галузеві) / Translation (strategic, methodological and thematic competence);
- технологічні (інструменти та застосунки) / Technology (tools and applications);
- особистісні та міжособистісні / Personal and Impersonal;
- сервіс-зорієнтовані / Service provision.

З урахуванням цього, *готовність майбутніх перекладачів до локалізації* розглядаємо як інтегральну якість, що характеризується здатністю використовувати під час локалізації *внутрішні ресурси* (теоретичні, процедурні й інтегративні знання, відповідні професійні вміння та професійно значущі якості особистості) та виявлятиметься під час виконання професійних завдань у певному професійному середовищі на основі використання відповідних засобів (*зовнішні ресурси*). На основі авторського бачення виокремлено компоненти готовності майбутніх перекладачів до локалізації (рис. 1):

Рис. 1 Структурні складники готовності майбутніх перекладачів до локалізації

1) *ціннісно-мотиваційний* відображає власну систему професійних цінностей майбутніх перекладачів, набуття особистісного сенсу перекладацької діяльності у сфері локалізації;

2) *когнітивно-комунікативний компонент* відображає сукупність засвоєних професійно зорієнтованих знань, що забезпечують реалізацію практики перекладу в локалізації, а також професійно значущі інтелектуально-операційні здібності та «пізнавальну активність» як діяльнісний стан особистості, що характеризує прагнення до саморозвитку;

3) *діяльнісно-технологічний компонент* відображає вміння та навички, які дають змогу виконувати переклад під час локалізації продукту на професійному рівні згідно зі стандартами якості;

4) *особистісний* компонент корелює з індивідуальними особливостями майбутніх перекладачів, їхніми розумовими здібностями, харизмою та масштабом особистості (стресостійкість, гнучкість, креативність).

Кожен структурний складник є значущим і перебуває у зв'язку з іншими компонентами. Склад компонентів визначається на основі модифікації універсальної структури готовності до професійної діяльності з орієнтиром на специфіку діяльності перекладача в галузі локалізації та професійні функції.

У межах статті також важлива побудова системи оцінки *рівнів* сформованості окремих структурних складників готовності майбутніх перекладачів до локалізації на основі визначених *критеріїв* і *показників* успішної її реалізації (рис. 2). Визна-

<i>Аксіологічний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • мовна захопленість • комунікативна активність • аксіологічна зрілість
<i>Гностичний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • лінгвістичний показник • лінгвокультурологічний показник • процедурні знання
<i>Інструментальний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • дискурсивна компетентність • специфічні (спеціальні) уміння; • технічні вміння
<i>Рефлексивний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • метапрофесійні особистісні якості • рефлексивні здібності • презентаційна компетентність

Рис. 2 Критерії та показники сформованості готовності майбутніх перекладачів до локалізації

чені критерії мають наскрізний характер і комплексну структуру. Вони оцінюють усі значущі ознаки, що характеризують формування всіх визначених структурних складників досліджуваної готовності майбутніх перекладачів до локалізації.

Вибір критеріїв дослідження залишається складним і досить суперечливим питанням в педагогічній теорії та практиці. У визначенні критеріїв і показників ефективності формування готовності майбутніх перекладачів до локалізації у фаховій підготовці враховувалися: імовірнісний характер результатів і вимірювань у педагогічних системах; необхідність виокремлення зв'язків і відносин, які піддаються деякій умовній формалізації; концентрація аналізу формування готовності до локалізації на розвиток особистості майбутніх перекладачів.

Міра вияву окреслених показників уможливила виокремлення та характеристику чотирьох рівнів сформованості

готовності майбутніх перекладачів до локалізації: високий, достатній, задовільний, низький. Таким чином, структурні складники готовності майбутніх перекладачів до локалізації розглядаємо не як суму компонентів, а як сукупність взаємопов'язаних і взаємопроникних елементів.

Висновки. Запропоновану структуру готовності майбутніх перекладачів до локалізації покладено в основу дослідження системи підготовки майбутніх перекладачів до локалізації в ЗВО, чинників, що стимулюють і стримують цей процес. Проектування цієї структури на фахову підготовку перекладачів у системі професійної лінгвістичної освіти дасть змогу акцентувати увагу на тих якостях особистості, цілеспрямований розвиток яких забезпечить потенційну готовність майбутніх перекладачів до локалізації як інноваційного виду перекладацької діяльності в сучасному глобалізованому й інтернаціоналізованому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бондаренко, О., Бондаренко, К. (2023).** Професійний профіль перекладача-локалізатора в українських програмах підготовки перекладачів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 1 (204), 13–23.
2. **Івашкевич, Е., Онуфрієва, Л. (2020).** Готовність майбутніх перекладачів до виконання професійної діяльності. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, (47), 71–92.
3. **Кругла, Н., Мазур О. (2020).** Локалізація як інтердисциплінарне явище в межах процесу глобалізації. *Проблеми локалізації програмного забезпечення*, 5, 12–17.
4. **Cowan, S. (2019).** Cultural localisation as a strategy to preserve the persuasive function in the translation of tourism websites from French into English. *The Journal of Internationalization and Localization*, 6 (2), 131–152.
5. **De la Cova, E. (2016).** Translation Challenges in the Localization of Web Applications. *Sendebarr: Revista de la Facultad de Traducción e Interpretación*, 27, 235–266.

REFERENCES

1. **Bondarenko, O. S., & Bondarenko, K. L. (2023).** Profesiyniy profil perekladacha-lokalizatora v ukraïnskykh prohramakh pidhotovky perekladachiv [Professional profile of a translator-localizer in Ukrainian translator training programs]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky [Proceedings. Series: Philological Sciences, 1 (204), 13–23]* [in Ukrainian].
2. **Ivashkevych, E., & Onufriieva, L. (2020).** Hotovnist maibutnikh perekladachiv do vykonannya profesiinoi diialnosti [Readiness of future translators to perform professional activities]. *Zbirnyk naukovykh prats "Problemy suchasnoi psykholohii" [Collection of scientific works "Problems of modern psychology", (47), 71–92]* [in Ukrainian].
3. **Kruhla, N. A., & Mazur, O. V. (2020).** Lokalizatsiia yak interdystsyplinarne yavyshe v mezhakh protsesu hlobalizatsii [Localization as an interdisciplinary phenomenon within the globalization process]. *Problemy lokalizatsii prohramnoho zabezpechennia [Software Localization Issues, 5, 12–17]* [in Ukrainian].

6. **Goodman, P., & Yan, Z. (2021).** Illustration of Cross-cultural Communication Partnership Fostered between Faculty and Graduate Student. *Teaching and Learning Together in Higher Education*, 32. URL: <https://repository.brynmawr.edu/tlthe/vol1/iss32/6> (accessed 24.10.2023).
7. **Mangiron, C., & O'Hagan, M. (2016).** Game Localisation: Unleashing Imagination with "Restricted" Translation. *The Journal of Specialised Translation*, 6, 10–21.
8. **Odacioglu, M. C. (2015).** From Interdisciplinarity to Transdisciplinarity in Translation Studies in the Context of Technological Tools & Localization Industry. *International Journal of Comparative Literature & Translation Studies*, 3 (3), 125–165.
9. **Picton, A., Planas, E., & Josselin-Leray, A. (2018).** Defining Knowledge-Rich Contexts for Specialized Translation. *Uses and Limitations of a Mixed-Methods Approach*, 7, 112–117.
10. **Rei, K., & Vermeer, H. J. (2013).** *Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained*. London & New York: Routledge, 377.
11. **Wolff, F., & Borzikowsky, C. (2018).** Intercultural Competence by International Experiences? An Investigation of the Impact of Educational Stays Abroad on Intercultural Competence and Its Facets. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49 (3), 488–514.

Yuliia HOLOVATSKA

CONTENT AND STRUCTURAL COMPONENTS OF READINESS OF FUTURE TRANSLATORS FOR LOCALIZATION

The article analyzes the essence of readiness of future translators for localization as an integrated personal quality. In the context of the studied concept, the characteristics of the innovative activity of a modern translator within the localization of various products are presented. The concept of "readiness of future translators for localization" has been clarified, which includes several interrelated components: value-motivational, cognitive-communicative, activity-technological and personal. Criteria and indicators of the formation of readiness of future translators for localization are proposed, as well as their indicators (axiological criterion – language enthusiasm, communicative activity, axiological maturity; gnostic criterion – linguistic indicator, linguistic cultural indicator, procedural knowledge; instrumental criterion – discursive competence, specific (special) skills, technical skills; reflective criterion – metaprofessional personal qualities, reflective abilities, presentational competence), which make it possible to assess its formation on four levels (high, sufficient, satisfactory, low).

Key words: localization, readiness for localization, future translators, criteria, components, indicators, levels.